

TƏCVİD ELMİNDƏ LƏHN ANLAYIŞI VƏ ONUN NAMAZLA BAĞLI FİQHİ HÖKMLƏRƏ TƏSİRİ

*f.f.d. Mürsəlov Mirniyaz Mürsəl o.
BDU İlahiyyat fakültəsinin müəllimi*

Açar sözlər: təcvid, tərtil, qiraət, ləhn, namaz.

Key words: tajweed, tarteel, qiraat, lahn, salah.

Ключевые слова: таджвид, тартиль, кыраат, лахн, намаз.

Qurani-Kərim hər kəsin heç bir qaydaya riayət etmədən, istədiyi kimi oxuya biləcəyi bir kitab deyil. Mənbəyi Allah-Təala olduğu üçün müsəlmanlar bu ilahi kəlamı oxuyarkən müəyyən qaydalara tabe olmaq məcburiyyətindədirlər. Eyni zamanda Qurani-Kərimin ərəbcə nazil olması da onun müəyyən qaydalara riayət edərək oxunmasını zəruri edir. Bu qaydalar toplusu təcvid adlanır. Qurani-Kərimin təcvid qaydalarına riayət edilərək oxunması onun vəhy edilməsi ilə başlamışdır. Başqa bir ifadə ilə Qurani-Kərim təcvid ilə nazil olmuş və onunla oxunmuşdur. Qurani-Kərimdə onun mənasının başa düşülməsi üçün tətbiq edilən ölçülü oxunuşa təcvid ilə eyni mənada işlədilən tərtil sözündən istifadə edilmişdir. كذلك لنتبت به فؤادك ورتناه... - "... (Ya Rəsulum!) Biz onu sənin qəlbinə yaxşı təsbit etmək üçün beləcə hissə-hissə nazil etdik və ağır-ağır oxuduq. (Quranın az-az endirilib, ağır-ağır oxunması onun əzbərlənməsini və mənalarının anlaşılmasını asanlaşdırır)."¹ Əli ibn Əbi Talibdən (ə.s.) tərtilin mənası soruşulduqda o, "Tərtil hərfəri təcvidlə (yəni lazımı və arizi xüsusiyyətləri ilə) oxumaq və vəqfləri bilməkdir"² buyurmuşdur.

Bildiyimiz kimi namaz hər bir müsəlmana vacib buyurulan ibadətlərdəndir və bu ibadəti icra edərkən Qurani-Kərimin müəyyən surə və ayələrinin oxunması onun zəruri rüknlərindəndir. Belə olan halda, namaz əsnasında təcvid qaydalarına riayət etmədən oxunan surə və ayələr onun səhihliyinə təsir göstərəcəkdir. Biz bu məqalədə Quran oxunarkən təcvid qaydalarına riayət etmədikdə meydana gələcək xətalara (Ləhn) və xətalara namazla bağlı fiqhi hökmlərə təsirini araşdırmağa çalışacağıq.

Ləhn (اللحن) sözünün lüğətdə bir çox mənası olsa da, burada bizi maraqlandıran onun xəta mənasıdır.³ Təcvid elmində Quran oxuyarkən hərfərin lazımı xüsusiyyətlərində, hərəkələrdə və təcvid qaydalarının tətbiqi zamanı meydana gələn xətalara ləhn deyilir.⁴

¹ əl-Furqan, 25/32

² ابنالجزري، النشر في القراءات العشر، ج 1، ص 209

³ Serdar Mutçalı, Arapça-Türkçe Sözlük, səh. 790

⁴ Tayyar Altıkulaç, Tecvidul-Kuran, səh. 7

Qiraət alimləri Ləhni iki yerə ayırmışlar: ləhni-cəli (اللحن الجلي) və ləhni-xəfi (اللحن الخفي).

Ləhni-cəli açıq-aşkar xəta deməkdir. İstər Quran və qiraət elmi sahəsində mütəxəssis olan şəxslərin, istərsə də Quran oxumağı bacaran demək olar ki, hər kəsin fərqləndirilib olub anlama biləcəyi xətalı oxunuşlar Ləhni-cəli adlanır. Bu xətalər hərfli məxrəclərində və xüsusiyyətlərində, hərəkələrdə və sükunlarda meydana gəlir.⁵

ط Hərfini kimi, ه hərfini kimi, ص hərfini kimi və s. oxumaq hərflərin məxrəclərində və xüsusiyyətlərində edilən xətalardır. Əl-İxlas surəsinin 2-ci ayəsindəki کَلِمَاتٍ مِّنَ السَّمِيعَاتِ ayəsindəki کَلِمَاتٍ ayəsindəki مِّنَ السَّمِيعَاتِ kəlməsini oxuduqda məna tamamlılığa dəyişir.

İstər kəlmənin əvvəlində, istər ortasında, istərsə də sonunda bir hərəkəni başqa bir hərəkə ilə və ya sükunla dəyişmək də Ləhni-cəlidir. Bu zaman məna əksər hallarda dəyişir. Məna dəyişsə də, dəyişməyə də hökm eynidir. Yəni hər iki halda baş verən xəta Ləhni-cəli sayılır. Məsələn, əl-Maidə surəsinin 117-ci ayəsindəki قُلْتُ (مَا قُلْتُ لَهُمْ) kəlməsini قُلْتُ və ya قُلْتُ şəklində oxuduqda məna dəyişir. Əl-Fatihə surəsinin 1-ci ayəsindəki الْحَمْدُ لِلَّهِ kəlməsini الْحَمْدُ لِلَّهِ şəklində oxuduqda isə məna dəyişmir. Lakin yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi mənənin dəyişib dəyişməməsi nəticəni dəyişmir, hər iki ayədə meydana gələn xəta Ləhni-cəlidir.

Sükunlu hərfin hərəkəli olaraq oxunması da Ləhni-cəlidir. Bu zaman da məna bəzən dəyişir, bəzən isə dəyişmir. Məsələn, əl-Ənam surəsinin 148-ci ayəsindəki (وَ لَا حَرَمًا مِّنْ شَيْءٍ) kəlməsini وَ لَا حَرَمًا kəlməsini oxuduqda məna dəyişir. Əl-İxlas surəsinin 3-cü ayəsindəki (لَمْ يَلِدْ) kəlməsini لَمْ يَلِدْ və ya لَمْ يُولَدْ kəlməsini لَمْ يُولَدْ və ya لَمْ يُولَدْ şəklində oxuduqda məna dəyişmir. Lakin hər iki halda meydana gələn xətalər Ləhni-cəli sayılır.

İbnul-Cəzəri isə Ləhni-cəlini iki yerə ayırmışdır:

1. Kəlmələrdə meydana gələn və həm mənəni, həm də təcvid qaydalarını pozan ləhni-cəli. Məsələn, اَنْعَمْتَ kəlməsindəki ت hərfini fəthəli və ya damməli oxuduqda həm məna, həm də təcvid qaydası pozulur.

2. Kəlmələrdə meydana gələn və yalnız təcvid qaydasını pozan ləhni-cəli. Məsələn, لَمْ يُولَدْ kəlməsindəki لَمْ hərfini fəthəli və ya damməli oxuduqda məna dəyişmir, təcvid qaydası isə pozulur.

Qiraət xətalərinin namaza təsiri və ya hansı şəkildə baş verərsə, namazı pozacağı həm fiqh, həm də təcvid elminin mövzudur. Bu eyni zamanda hər iki elmin bir-biri ilə sıx əlaqəli olduğunu göstərir. Ona görə də təcvid kitablarında bu məsələyə qısa da olsa, toxunulur.

Quran oxuyan hər kəsin öz oxunuşunu Ləhni-cəlidən qoruması fərzi-eyndir. Çünki tilavət əsnasında ləhni-cəli sayılan xətalər baş verərsə, çox vaxt məna dəyişir. Hənəfi məzhəbinə görə Quran oxuyarkən hər hansı bir kəlmə məna pozulacaq şəkildə qəsdən dəyişdirilsə, namaz pozulur. Sözlərin sonundakı hərəkə xətaləri mənəni dəyişdirsə, namaz pozulmaz. Hərflərin məxrəclərində və xüsusiyyətlərində edilən xətalər da namazı pozmaz. Xüsusilə, ص və س kimi məxrəcləri bir-birinə yaxın olan

⁵مناع القطان ، مباحث في العلوم القرآن ، 189 ص

hərflərin yanlış tələffüzü namazı pozmaz. Məsələn, *السمد* kəlməsini *فَلَا تَقْهَرْ* kəlməsini *فَلَا تَكْفُرْ* şəklində tələffüz etmək namazı pozmaz. Lakin, alimlərin çoxuna görə *أَنَّ هُوَ اللهُ أَحَدٌ* ayəsindəki *أَنَّ* kəlməsinin *د* hərfini *ت* kimi tələffüz etmək namazı pozar. Eyni zamanda bu ayədə *الله* kəlməsinin əvvəlinə *أ* sual ədatını əlavə edərək tələffüz etmək də mənanı dəyişdirdiyi üçün namaz pozular.⁶

Hənəfi məzhəbinin bir çox alimlərinə görə məxrəcləri bir-birinə yaxın olmayan hərfləri qarışdıraraq (məsələn *ض* hərfini *ذ* və ya *ز* kimi) yanlış tələffüz etmək namazı pozmaz.

Şafii və Hənbəli məzhəbinin alimlərinə görə əl-Fatihə surəsi xaric, digər surələri oxuduqda meydana gələn xətalər qəsdən baş verməzsə, namaz pozulmaz.⁷

Cəfəri məzhəbinə görə isə, hərflərin məxrəclərində və xüsusiyyətlərində meydana gələn Ləhni-cəli (məsələn, *ض* hərfini *ظ* kimi tələffüz etmək) namazı pozar. Eyni zamanda bir hərəkənin başqa bir hərəkə ilə dəyişdirilməsi də, təşdidli hərfi təşdidsiz tələffüz etmək də namazı pozar.⁸

Yeni öyrənlərin və yaşlıların bu növ xətaləri etməmələri mümkün olmadığı üçün onlar üzürlü sayılırlar. Şübhəsiz ki, tənbellik edərək, diqqətsizlik, laqeydlik göstərərək eyni xətaləri edənlər mənəvi məsuliyyət daşıyırlar və üzrlü sayılmayacaqlar.⁹

Ləhni-xəfi (اللحن الخفي) gizli xəta deməkdir. Hərflərin arizi xüsusiyyətlərində meydana gələn xətalara ləhni-xəfi deyilir. Quran oxuyarkən ləhni-xəfi meydana gələrsə məna pozulmaz. Bəzi qiraət alimləri ləhni-xəfini iki növə ayırımlar:

1. Qiraət və təcvid elmi ilə əlaqəsi olan hər kəsin anlama biləcəyi xətalər. Məsələn, ixfa, izhar, iqlab, idğam kimi təcvid qaydalarını düzgün şəkildə tətbiq etməmək, gənnəni tələffüz etməmək, incə hərfi qalın, qalın hərfi isə incə oxumaq, qəsrlə (qısa) oxunacaq hərfləri uzatmaq, uzadılaraq oxunacaq hərfləri qəsrlə oxumaq, hərəkə ilə vəqf etmək, şiddətli hərfi zəif, zəif hərfi isə şiddətli tələffüz etmək ləhni-xəfi sayılır.¹⁰

2. Qiraət və təcvid elmində mahir mütəxəssis olan şəxslərin fərqiində olub anlama biləcəyi xətalər. Məsələn, *ر* hərfini tərqi (incə) əvəzinə təfxim (qalın) ilə, təfximin yerinə isə tərqi, *ل* hərfini təgliz (qalın) əvəzinə tərqi ilə, tərqiğin yerinə isə təgliz ilə oxumaq, bir sözlə *ر* və *ل* hərflərinin hökmlərinə riayət etməmək bu növ xətalardandır.¹¹

Quran oxuyarkən ləhni-xəfinin birinci növünün meydana gəlməsi təhrimən məkrüh sayılır. Ona görə də, üzrlü səbəb olmadan tilavət əsnasında bu xətanı edənlərin məsuliyyət daşıdıqları bildirilir. Ləhni-xəfinin ikinci növünün hökmü isə tənzihən məkrühdür. Bu xətanı edənlərin də savabının az olacağı bildirilir. Oxunuşu bu xətadan

⁶Hüseyn Algül və digərləri, İlmihal, səh. 245

⁷Hüseyn Algül və digərləri, İlmihal, səh. 246

⁸Məhəmməd Fazil Lənkərani, Tovzihul-Məsail Risaləsi, səh. 105

⁹Ramazan Pakdil, Ta'lim Tecvid ve Kiraat, s. 33

¹⁰Ali Osman Yüksel, İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr, s. 291

¹¹Mehmet Adıgüzel, Kuran'ı-Kerimin tecvidi ve tilavetiyle ilgili ders notları, s. 42

qorumaq müstəhəb sayılır.¹² Ümumiyyətlə, Quran oxuyarkən təcvid qaydalarını müvəffəqiyyətlə tətbiq edə bilməyənlər namaz qıldırmaq kimi məsuliyyətli bir işi öz üzərlərinə götürməməlidirlər.¹³

Ən-Nəsəfiyə görə Quranın qiraətində altı növ xəta vardır. Qiraət əsnasında bu xətalara bəziləri meydana gələrsə, namaz pozular.

1. Ayədə baş verən xətalər. Bu xətalər altı halda baş verə bilər:

1.1. İki ayə arasına həmin surədən olmayan başqa bir ayə əlavə edilərsə. Məsələn, مالك يوم الدين – ان الله هو الرزاق ذو القوة المتين – اياك نعبد

1.2. İki ayə arasında olan ayə oxunmazsa. Məsələn, الحمد لله رب العالمين – مالك يوم الدين.

1.3-4. Ayənin təqdim və təxiri ilə (yəni hər hansı ayəni özündən sonra gələn ayədən sonra və ya sonrakı ayəni ondan əvvəl gələn ayədən əvvəl oxumaq). Məsələn, مالك يوم الدين الرحمن الرحيم

1.5. İbdal ilə, yəni bir ayənin yerinə başqa bir ayə oxunarsa. Məsələn, الرحمن الرحيم ان الله هو الرزاق مالك يوم الدين – Burada ان الله هو الرزاق مالك يوم الدين ayəsinin yerinə اياك نعبد ayəsi oxunmuşdur.

1.6. Təkrar ilə, yəni eyni ayə təkrar edilərsə. Məsələn, الرحمن الرحيم – مالك يوم الدين

Quran oxunarkən hər ayədən sonra vəqf edilərsə, yuxarıda sadalanan xətalər namazı pozmaz. Ancaq ayələr bir-birinə vəsl edilərsə və mənə dəyişərsə, namaz pozular.

2. Kəlmələrdə edilən xətalər. Bu xətalər da altı halda baş verə bilər.

2.1. Kəlmə əlavə edilərsə. Əgər bu kəlmə Quranda varsa və mənə dəyişməzsə, namaz pozulmaz. Məsələn, الحمد لله رب العالمين (اجمعين)

Yox əgər Quran kəlmələrindən olsa da, mənəni dəyişərsə, namaz pozular. Məsələn, ان الذين آمنوا و كفروا و عملوا الصالحات Quranda olmayan bir kəlmə əlavə edilərsə və mənəni dəyişməzsə, Əbu Hənifə və Məhəmmədə görə namaz pozulmaz, Əbu Yusufa görə isə pozular. Məsələn, قرمان و نخل و فاكهة و نخل و فاكهة Quranda olmayan kəlmə əlavə edilərsə və mənəni dəyişərsə, namaz pozular. Bu barədə alimlərin fikir birliyi vardır. Məsələn, فلعة الله على الكاذبين (الموحدين)

2.2. Ayədəki kəlmənin birini oxumamaq. Bu zaman mənə dəyişməzsə, namaz pozulmaz. Məsələn, الرحمن الرحيم ayəsindəki kəlmələrdən birini oxumamaq kimi. Lakin oxunmayan kəlmə səbəbi ilə mənə dəyişərsə, namaz pozular. Məsələn, فما لهم لا يومنون ayəsindəki لا inkar ədatını oxumamaq kimi.

2.3-4. Kəlmənin təqdim və təxiri ilə. Yəni ayədəki bir kəlmənin sonra gələn ayədəki kəlmə ilə yerinin dəyişdirilməsi kimi. Məsələn, ان الابرار لفي جحيم – و ان الفجار لفي نعيم

2.5. İbdal ilə, yəni bir kəlmənin yerinə başqa bir kəlmənin gətirilməsi. Əgər bu kəlmə Quran kəlmələrindəndirsə və mənə dəyişməzsə, alimlərin fikir birliyi vardır ki, namaz pozulmaz. Məsələn, الرحمن (الكريم) Əgər gətirilən kəlmə mənəni dəyişərsə,

¹²Demirhan Ünlü, Quran'ı-Kerimin tecvidi, Ankara, A.Ü.İlahiyyat Fakültesi, 2005, s. 37

¹³ Tayyar Altıkulaç, Tecvidü'l-Kuran, s. 8

namaz pozular. Məsələn, انا كنا فاعلين – انا كنا غافلين Məxəzəyə gətirilən kəlmə Quran kəlməsi deyilsə və məna dəyişirsə, namaz pozular.

2.6. Təkrar ilə, yəni ayədəki bir kəlmə təkrar olunarsa. Kəlmə təkrar olunduğu zaman məna dəyişməzsə, namaz pozulmaz. Məsələn, الحمد لله رب العالمين Kəlmə təkrar olunduğu zaman məna dəyişirsə, namaz pozular. Məsələn, مالك مالك يوم الدين

3. Hərflərdə edilən xətalar. Bu xətalar da altı halda baş verə bilər.

3.1. Hərflərin əlavə etməklə. Bu da iki halda baş verir. Birinci halda məna dəyişməz. Məsələn, وزرايى ان الذين آمنوا – و ان الذين آمنوا İkinci halda isə, məna dəyişir. Məsələn, وزرايى Birinci halda, namaz pozulmaz, ikinci halda isə, pozular.

3.2. Hərflərin oxunuşdan düşürməklə. Məsələn, والذين آمنوا – الذين آمنوا Burada məna dəyişməzsə, namaz pozulmaz.

3.3-4. Kəlmələrdəki hərflərin təqdim və təxiri ilə. Məsələn, كيعصها – كهيعص və يا فرت من قوسرة – فرت من قوسرة Bu zaman məna dəyişərsə, namaz pozular, məna dəyişməzsə, namaz da pozulmaz.

3.5. Hərflərin ibdalı ilə, yəni bir hərfin yerinə başqa bir hərflərin gətirmək. Əgər bu məxrəcləri bir-birinə yaxın olan hərflər arasında baş verərsə və məna pozulmazsa, namaz da pozulmaz. Məsələn, الصراط – السراط Lakin məna dəyişərsə, alimlərin çoxuna görə namaz pozular. Məsələn, الصيف – السيف Əgər bu məxrəcləri bir-birinə uzaq olan hərflər arasında baş verərsə və məna da dəyişərsə, namaz pozular. Məsələn, السعير – الكوثر Məna pozulmazsa, namaz da pozulmaz. Məsələn, الكوثر – الكوثر

3.6. Hərflərin təkrar etməklə. Əgər bu Müzaf feldə baş verərsə, namazı pozmaz. Məsələn, يرتد – يرتد

4. İrabda. Bu da altı halda baş verir.

4.1. Təşdidli və sükunlu oxumaqla.

4.2. Məd və qəsr ilə oxumaqla.

4.3. Həmzə və təshil ilə oxumaqla.

4.4. İdğam və İzhar ilə oxumaqla.

4.5. Sükun və hərəkə ilə oxumaqla.

4.6. İbdal ilə, yəni bir hərəkəni başqa bir hərəkə ilə dəyişdirərək oxumaqla.

Bunlar ümumi xətalar sayıldığı üçün bəzilərinə görə namazı pozmaz. Bəzilərinə görə isə, məna dəyişmədiyi təqdirdə namaz pozulmaz. Dəyişdiyi təqdirdə isə, namaz da pozular.

5. Kəlmənin qəti (kəsilməsi) ilə. Bu xətalar da altı halda baş verə bilər.

5.1. Müəyyənlik artıqlı olan ال birləşməsini sözdən ayırmaqla. Məsələn, ال حمد

5.2. Bitişən şəxs əvəzliliklərini sözdən ayırmaqla. Məsələn, اهدنا

5.3. Bitişən şəxs əvəzliliklərinin (cəm formasını) sözdən ayırmaqla. Məsələn, رب العالمين – رب العالمين

5.4. İsmi iki yerə ayırmaqla.

5.5. Kəlmənin ortasında vəqf etməklə.

5.6. Kəlmənin yarısını digər yarısından ayırmaqla. Məsələn, اهدنا – اهد - دنا

İlk beş haldakı xətalar namazı pozmaz. Altıncı halda isə, məna pozular.

6. Vəqf və İbtida. Bəzi alimlər vəqf və ibtida səbəbi ilə meydana gələn xətalarmənanı çox dəyişdiyi təqdirdənamazı pozacağını bildirmişdir.¹⁴

Göründüyü kimi, həm qiraət alimləri, həm də fəqihlər qiraət xətalrı baş verən zaman daha çox mənanın dəyişib-dəyişməsinə diqqət yetirmiş, məna dəyişdiyi təqdirdə namazın da pozulacağını bildirmişlər. Bəzi hallarda isə məna dəyişməsə də, hərflərin lazımı xüsusiyyətləri, bəzən də ilahi kəlamın çatdırmaq istədiyi mənanı ifadə edən kəlmələr dəyişdiyi üçün namaz pozulur. Ona görə də, hər bir müsəlman vacib buyurulan namaz ibadətini icra etdikdə namazın zəruri rüklərindən olan Quran qiraətinə həssas yanaşmalı və gücünün çatdığı qədər təcvid qaydalarına riayət etməlidir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Adıgüzel Mehmet, Kuran`ı-Kerimin tecvidi ve tilavetiyle ilgili ders notları, Erzurum, İlahiyyat Fakültesi Yayınları, 1993
2. Algül Hüseyin və digərləri, İlmihal, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, 2006
3. Altıkulaç Tayyar, Tecvidu`l-Kuran, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 10. baskı, 1994
4. Ünlü Demirhan, Kuran`ı-Kerimin tecvidi, Ankara, A.Ü.İlahiyyat Fakültesi, 2005
5. Pakdil Ramazan, Ta`lim Tecvid ve Kıraat, İstanbul, M.Ü. İlahiyyat Fakültesi Yayınları, 2016
6. Karaçam İsmail, Kuran`ı-Kerimin faziletleri ve okuma kaideleri, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2005
7. Lənkərani Məhəmməd Fazil, Tovzihul-Məsail Risaləsi, tərc. M.Əlizadə, nəşr yeri yoxdur, 2006
8. Mutçalı Serdar, Arapça-Türkçe Sözlük, İstanbul, Dağavuk yayın, 1995
9. Yüksel Ali Osman, İbn Cezeri ve Tayyibetü`n-Neşr, İstanbul, M.Ü. İlahiyyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996
10. V.M.Məmmədəliyev və Z.M.Bünyadov, Qurani-Kərim və tərcüməsi, Ankara, TDV yayın matbaacılık tic.şəletməsi basımevi, 2016
11. ابن الجزري، النشر في القراءات العشر، تصحيح: علي محمد الضباع، بيروت، دار الكتب العلمية، ج2
12. 1981. مناعا لقطان، مباحث في العلوم القرآن، الرياض، مكتبة المعارف،

¹⁴ İsmail Karaçam, Kuran`ı-Kerimin faziletleri ve okuma kaideleri, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2005, səh. 237-240

XÜLASƏ

QİRAƏT ALİMLƏRİNƏ GÖRƏ QURANI-KƏRİMİN SÜRƏT BAXIMINDAN OXUNUŞ ÜSULLARI

Quran oxuyarkən hərflərin xüsusiyyətlərində, hərəkələrdə və təcvid qaydalarının tətbiqi zamanı meydana gələn xətalər Ləhn adlanır. Qiraət alimləri Ləhni iki yerə ayırmışlar: Ləhni-cəli və Ləhni-xəfi. Ləhni-cəli Quran oxumağı bacaran hər kəsin anlama biləcəyi xətalardır. Bu xətalər hərflərin məxrəcələrində və xüsusiyyətlərində, hərəkələrdə və sükunlarda meydana gəlir. Ləhni xəfi isə Quran və qiraət elmi sahəsində mütəxəssis olan şəxslərin anlama biləcəyi xətalardır. Ləhni xəfi təcvid qaydalarının tətbiqi zamanı meydana gəlir. Quran oxunduğu zaman Ləhni-cəli sayılan xətalər meydana gələrsə, çox vaxt məna dəyişir. Bu da namaz əsnasında baş verərsə, bəzi məzhəblərin fikrinə görə məna dəyişdiyi üçün namaz pozular.

РЕЗЮМЕ

МЕТОДЫ СКОРОСТНОГО ЧТЕНИЯ КОРАНА С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ УЧЕНЫХ КЫРААТА

Ошибки возникающие во время чтения Корана в качестве букв, хареке и во время применения правил таджвида, называются Лахн. Ученые Кыраата разделили Лахн на два вида: Лахни-джели и Лахни-хафи. Лахни-джели ошибки, которые может различить каждый чтец Корана. Эти ошибки возникают при произношении букв, хараке и сукунах. А лахни-хафи это ошибки, которые могут понять только специалисты в области науки Кыраата и Корана. Лахни-хафи возникает в результате применения правил таджвида. Во время чтения Корана когда возникают ошибки Лахны-хафи, меняется перевод смысла. По мнению некоторых сект, ошибки при чтении Корана во время молитвы могут испортить намаз из-за изменения смысла.

SUMMARY

THE FAST RECITATION METHODS OF THE QU`RAN ACCORDING TO QIRAAT SCHOLARS

The features of the letters, harakas (vowels) and the mistakes which are made during the practical implementation of Tajweed rules while reciting the Qur`an are called Lahn. The Qiraat scholars divide Lahn in two parts: al-Lahn al-Jali and al-Lahn al-Khafi. al-Lahn al-Jali is a mistake which is understandable for everyone who can recite the Qur`an. These mistakes occur in the articulation places and attributes of the Arabic letters as well as in harakas (vowels) and sukuns (vowellessness). al-Lahn al-khafi, on the other hand, is a mistake which can be understood only by Quran and Qiraaat specialists. al-Lahn al-khafi occur during the practical implementation of Tajweed rules. If the mistakes, which are considered as al-Lahn al-Jali, are made, then usually the meaning changes. If they are made during Salah, then, according to some juridical schools of Islam, they break the prayer, because they change the meaning.

Çapa tövsiyə etdi: i.f.d. A.M.Şirinov